

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - winter 2024 - jaargang 38

Succesvol strijden met de knoop

Die gulzige slimmerd

Natuur als therapie

Namen en adressen

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas echt bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Voorzitter

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
henny.tax@gmail.com

Secretaris

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43,
Beukenlaan 21, 6862 HS Oosterbeek

Penningmeester

Con van Regteren, 06 - 11 62 52 11,
jsvanregteren@gmail.com

Bestuurslid

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

Werkgroep Landschapsonderhoud

Albert Smit, smit.albert52@gmail.com, 06 - 53 65 89 50

Redactie Zuidwester, redactie.zw@gmail.com

Simone Saarloos, simonesaarloos@gmail.com,
06 - 55 15 69 18

Ledenadministratie en bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@gmail.com, 0317 - 31 94 90

Werkgroep PR en website

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43

Werkgroepen Beken en sprengen

Werkgroep Beken en sprengen Renkums beekdal, Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com, 0317 - 31 51 17
Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek, Wiebe Selders, 026 - 334 18 25 / 06 - 27 10 38 31, wiebe.selders@hetnet.nl

Werkgroep Beken en sprengen Oorsprongbeek/Gielenbeek, Hans van Leeuwen, 026 - 333 31 39 / 06 - 12 42 03 23, leeu9362@planet.nl

Landgoed-werkgroep De Kamp

Maarten Kubbe, 06 - 41 99 82 12, mkubbe@yahoo.com

Werkgroep Jufferswaard

Hermien Mijnen, 06 - 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com

Werkgroep Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 - 334 30 77
Heemtuin De Zomp
Ingang Fangmanweg/hoek Dam, Oosterbeek

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 - 31 82 12

Werkgroep NME

Ineke Puijk, inekepuijk@yahoo.com, 0317 - 41 75 75

Werkgroep Natuur en zorg

Mary de Jong, mary-dejong@hotmail.com,
06 - 40 95 46 37

Werkgroep Renkumse duizendknoopbrigade

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

Werkgroep Vleermuizen

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

IVN Gelderland

Oude Kraan 72, 6811 LL Arnhem, 026 - 351 29 27

E-mail: gelderland@ivn.nl

Website: www.ivn.nl/provincies/gelderland/

Medewerkers IVN Gelderland: www.ivn.nl/provincies/gelderland/medewerkers-ivn-gelderland/

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020 - 622 81 15

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 25,- per jaar. Om lid te worden klik je op 'Lid worden' op de internetsite ivn.nl. Vul daar het aanmeldformulier in en kies als afdeling 'Zuidwest Veluwezoom'.

Als lid ontvang je vier keer per jaar het afdelingsblad Zuidwester en vier keer per jaar het landelijke blad Mens en Natuur.

Frits Leusink: Knotwilgen in uiterwaarden

Foto's

De foto's op de voorpagina zijn gemaakt door Klaas Strijbis (zonsondergang wilgen) en Karel Noy (onderste foto). De foto op de achterpagina maakte Edith Gerritsma tijdens het knotten op de natuurwerkdag 2024.

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - winter 2024 - jaargang 38

Van de voorzitter

Bij het schrijven van dit voorwoord laat de herfst zijn ware gezicht zien. Onderweg naar de winkel blaast de harde wind bladeren uit de bomen en regendruppels in mijn gezicht. De herfst is tot nu toe zachter geweest dan normaal, mogelijk als gevolg van het verplaatsen van de hoge straalstroom door klimaatverandering. In het Europese zuiden viel daardoor ook een levensbedreigende hoeveelheid regen. Blijkbaar is de nood hier nog niet hoog genoeg. Onze regering eist niet genoeg maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan. De meerderheid accepteert het uitstelgedrag. Er was ook weinig belangstelling voor een IVN-cursus over klimaatverandering en de gevolgen die dat voor ons heeft. Wij zitten nog veilig achter onze hoge dijken. En mensen met klimaatzorgen weten niet wat ze nog meer kunnen doen om bijvoorbeeld grootschalige koolstofdioxide- en stikstofuitstoot te verminderen.

Helaas is Etienne Corten al op 59 jarige leeftijd overleden. Hij was een kwart eeuw lid van IVN en kwam bij bijna alle werkgroepen langs om te helpen. Hij wist veel over de natuur en ging ook graag naar bijeenkomsten over de natuur. Je vindt meer informatie over hem elders in deze Zuidwester.

Als IVN-voorzitter neem ik deel aan een overleg bij de gemeente Renkum om recreatiezonering vorm te geven in de gemeentelijke bossen. Recreatiezonering gebeurt in opdracht van de provincie. Het doel van zonering is om meer rustige ruimten te creëren ter bescherming van planten en dieren. Tegelijk maakt zonering duidelijk waar intensieve recreatie op de Veluwe ruim baan kan krijgen. Bij het overleg bleek dat er onnodig veel paden zijn in onze bossen. Er zijn nauwelijks plaatsen te vinden waar genoeg ruimte is (ten minste 5 hectare aaneengesloten) om een rustgebied van te maken. Recreatiezonering toepassen is ook lastig omdat de belangen van de wandelaars met (loslopende) honden en fietsers staan tegenover die van rust zoekende wandelaars.

De natuur neemt nu een winterrust. Misschien geeft dat u extra tijd om te genieten van deze winter-Zuidwester die de redactie weer met zorg voor ons, leden, heeft samengesteld.

Henny Tax

Inhoud

- 3 Van de voorzitter
- 4 Natuurgidsenopleiding 2025
- 5 Succesvol strijden met de knoop
- 6 Elke lente een nieuwe pruik
- 7 Die gulzige slimmerd
- 8 Winter
- 9 Natuur als therapie
- 10 Fris hoofd met een warm hart
- 11 Voor en na het werken
- 12 Vogels in de wintertuin
- 13 Natuurwerkdag 2024
- 14 Samuel Voorhoeve, Etienne Corten
- 15 Activiteitenprogramma

Colofon

Redactie:

Albert Bos, Mary de Jong, Maria van Kempen, Edith Gerritsma en Simone Saarloos

Drukker:

Editoo B.V. te Veenendaal

Redactieadres:

Simone Saarloos

Gelria 3

6871 EE Renkum

06 55 15 69 18

simonesaarloos@gmail.com

De uiterste inzenddatum van kopij voor het lentenummer is 20 februari 2025.

Natuurgidsenopleiding 2025

AUTEUR: WIM CHARDON. FOTO: MAJA STAVLEU

In januari 2025 start er weer een opleiding voor natuurgids (NGO), die we samen met de afdelingen Ede en Veenendaal/Rhenen organiseren.

Tijdens het schrijven van dit stuk (24 november) is het maximale aantal deelnemers (30) vrijwel bereikt. Het programma is vergelijkbaar met de NGO die in 2022 startte, het begrip duurzaamheid zal echter meer aandacht krijgen. Hoofdonderwerpen die worden behandeld zijn: Plantenwereld en bodem, Dierenwereld, Ecologie, Landschap en uiteraard Gidsvaardigheden. Gedurende 1,5 jaar worden 28 lesavonden verzorgd op donderdagen, en zijn er 25 excursies op zaterdagmorgen, met 3 extra excursies voor deelnemers die te vaak niet aanwezig konden zijn.

De NGO is een intensieve opleiding die 4-6 uur per week kost, wat voor veel geïnteresseerden een reden is om uiteindelijk niet mee te doen. Door het Cursushuis van het IVN, een landelijke werkgroep van vrijwilligers met twee beroepskrachten die de kwaliteit van de opleiding bewaakt, wordt onderzocht of er ook een kortere opleiding van een half jaar tot basisgids kan worden ingevoerd. Daarnaast zou dan een vervolgopleiding komen van 1 jaar om het huidige niveau van de NGO te bereiken. Een reden om dit te onderzoeken is dat veel geïnteresseerden mogelijk in eerste instantie ook tevreden zijn met een lager eindniveau, om daarmee onder leiding van een volledig opgeleide gids activiteiten te verzorgen. Wanneer dit goed bevalt kan men later alsnog de vervolgopleiding doen, om zelfstandig activiteiten te kunnen organiseren. Het grote voordeel van zo'n getrapte opzet is dat men zich niet

meteen voor 1,5 jaar moet vastleggen, zonder te weten of het actief zijn als gids wel zal bevalen.

De komende NGO werd behalve in de bladen van de drie afdelingen ook aangekondigd op de landelijke IVN-website. Alle aanmeldingen kwamen via email bij mij terecht. Daaronder zaten er ook uit Warmond, Amsterdam, Delfgauw, Apeldoorn, Zeist, Utrecht, Nijmegen, Lent, Huissen en Arnhem. Dat riep de vraag op: waarom is men bereid om ver te reizen voor een opleiding die, ook zonder die extra reistijd, door velen al zo zwaar wordt gevonden? Komt dat doordat door de eigen IVN-afdeling geen NGO wordt georganiseerd, of wil men niet lang wachten totdat dit wel het geval is? Als je nu bezig bent met een re-integratietraject, of vlak voor je pensioen zit, dan wil je niet jaren wachten om met een NGO te kunnen starten. Om dit te onderzoeken heb ik een overzicht opgevraagd van de NGO's die sinds 2017 zijn gestart, door welke afdelingen dit gebeurde, en hoeveel leden die afdeling op dit moment telt. Hieruit bleek dat in de periode 2017-2025 bij 36% van de 160 afdelingen in Nederland geen NGO is gestart. Van die afdelingen is 23% van de in totaal 30.000 leden lid. In de praktijk wordt dus vooral door de kleinere afdelingen geen NGO georganiseerd, en wordt daarvoor ook niet samengewerkt met andere (grotere) afdelingen.

Wij prijzen ons gelukkig dat we dankzij de samenwerking met de buurafdelingen Ede en Veenendaal/Rhenen al vele malen een NGO hebben kunnen organiseren, en daardoor actieve leden hebben kunnen opleiden!

Foto: docent Henk Koop en deelnemers aan de NGO 2022-2023 tijdens een excursie in Bosreservaat Galgenberg in Amerongen.

Succesvol strijden met de knoop?

AUTEUR: MARIA VAN KEMPEN. FOTO: HENNY TAX

Dit jaar is geïnventariseerd op hoeveel plekken in de gemeente Renkum duizendknoop staat. Dat zijn er ongeveer 100 minder dan zeven jaar geleden. Is dat veel of weinig? Dat is niet duidelijk. Sommige plekken zijn weg, vooral kleinere. Maar de grotere? Misschien zijn ze wel groter geworden? Want uitbreiden, daar is de knoop sterk in, zeker met het natte weer van de laatste tijd.

In Heveadorp was de bestrijding een groot succes! Acht jaar geleden stonden daar veel planten langs de Seelbeek. Buurtbewoners hebben in achtereenvolgende zomerseizoenen een avond per week duizendknoop uitgespit. Op hun werkplekken is nu geen duizendknoop meer te zien. Ook in Renkum, Oosterbeek en Doorwerth houden vrijwilligers bepaalde plekken vrij van duizendknoop door regelmatig planten weg te halen. Dat weghalen is over een lange periode nodig. Kleine stukjes wortel in de grond kunnen weer nieuwe planten vormen.

Niet alle actieve duizendknoopbestrijders zijn bij de brigade bekend. Kortgeleden zag ik ineens bergjes duizendknoop naast het fietspad langs de snelweg in Wolfheze. Wie zijn de 'daders' van deze actie? Op meer plekken werken mensen die geen contact hebben met de brigade. Mensen willen de planten bestrijden. Dat komt waarschijnlijk, doordat de media aandacht besteden aan invasieve soorten en dus ook aan de duizendknoop. En de varkens in Oosterbeek zijn perfecte PR-medewerkers gebleken. Als we aan het werk zijn en we zeggen tegen voorbijgangers dat we duizendknoop weghalen, kennen ze de planten eerst niet, maar weten vaak wel dat in Oosterbeek varkens duizendknopen opeten. Dat deden die varkens helaas nauwelijks. Ze vertraptten planten, aten soms bladeren, maar voor naamsbekendheid functioneerden ze dus geweldig!

Om de twee weken, krijg ik net als andere aangemelde geïnteresseerden voor de duizendknoopbrigade, een uitnodiging om een ochtend te werken. We doen dat met ongeveer acht personen en werken op verschillende locaties in de gemeente. We komen per seizoen vaker op eenzelfde plek, om de aanwas weer weg te halen. Uitrusten in de pauze met koffie en koek is een welkome afwisseling van het vermoeiende werk. Door de gesprekken houden we samen de moed erin om door te gaan.

Nieuw is dat we vaker planten afdekken met worteldoek, zodat ze geen licht krijgen. Nadeel van het doek is dat andere planten ook verstikken. Maar als het niet gebeurt, groeit er ten slotte alleen duizendknoop. De gemeente huurt soms een bedrijf in dat de planten met

een kraantje uit de grond graaft. Dit jaar bijvoorbeeld langs de Balijeweg in Wolfheze. Daarna is de grond afgedekt met worteldoek, zodat we minder vaak terug hoeven om nieuw opgeschoten planten weg te halen. Vorig jaar heeft het kraantje in Doorwerth, langs de Van Aldenburglaan gegraven. Daar hebben we afgelopen seizoen enkele keren gewerkt om het schoon te houden. Dat werkt lekker makkelijk, want de grond is los door gewoel van het kraantje. Nu haalt een brigadelid in zijn eentje planten weg die weer tevoorschijn komen.

De duizendknoop is een mooie laatbloeiende plant met honing voor bijen. Sommigen zeggen dat hij goed eetbaar is. (Gewassen en gekookte stengels met suiker erbij, smaakten bij ons als smeuke grond!) Maar de plant woekert verschrikkelijk. Natuurlijke vijanden zijn de echte oplossing. Tot die er zijn, blijft bestrijding in de gemeente Renkum nodig.

Ook werken aan bestrijding van de Aziatische duizendknoop? Stuur een mail naar renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

Elke lente een nieuwe pruik

AUTEUR EN FOTO'S: EDITH GERRITSMA

Klaas Strijbis (72) woont ruim een jaar in een appartement op Rondeel in Wageningen waar hij prachtig uitzicht heeft over de uiterwaarden. Niet gek dat zijn lievelingsbomen wilgen zijn. Vanuit zijn huiskamer en balkon geniet hij dagelijks van deze, al dan niet geknotte, bomen die groeien op natte veen- en kleigronden.

Liefde voor de natuur heeft hij van huis uit meegekregen. Klaas: "Mijn vader had een tuinbouwbedrijf en als kind al ging ik weidevogelnesten markeren om te voorkomen dat landbouwmachines ze zouden vernielen. Ook een humanistische meester van de lagere school maakte diepe indruk op me toen we op een eerste lentedag naar buiten gingen en hij ons vertelde over de natuur en ons wees op de vogelgeluiden van de veldleeuwerik en andere vogels. Hij stak zijn armen in de lucht en zei: "Kijk, en dat is nou God."

Klaas, milieukundige, heeft ruim een jaar geleden de gid-senopleiding van het IVN voltooid. "Daar heb ik onder andere geleerd om nog beter te kijken en al je zintuigen te gebruiken. Zo ontdek je steeds nieuwe dingen in de natuur."

Waarom Klaas zo van knotwilgen houdt? "Nou, ze zijn zó bepalend voor ons landschap. De vaak oude en holle bomen met hun grillige vormen zijn gewoon monumentale sculpturen. Niet voor niets inspireert het kunstenaars zoals schilders en beeldhouwers al eeuwen."

Wereldwijd zijn er 300 tot 500 soorten wilgen, in Nederland zo'n 12 die variëren van maximaal 1 m hoog (kruipwilg) tot 30 m hoog (schietwilg). De meeste mensen kennen wel de knotwilg/schietwilg, de treurwilg en de wilgen op stam. Minder bekend zijn de amandel-, berijpte, bittere, geoorde, grauwe, grijze, kraak-, kruip-, laurier- of bijvoorbeeld de rossige wilg.

Klaas Strijbis: "Eigenlijk kan niemand in Nederland om de wilg heen!"

Klaas: "Het zijn misschien niet de mooiste bomen, maar wel één van de sterkste. Ze kunnen weken of zelfs maanden onder water staan, bijvoorbeeld in de uiterwaarden. Dan denk je: de wortels zijn dood, einde boom, maar niets van dit alles. Zo groeien even zo vrolijk weer verder en voor je het weet staat er in het voorjaar weer een stam met een pruik op van nieuwe twijgen. Je kan een afgesneden tak zo in de natte grond steken en de kans is groot dat er een nieuwe boom uit groeit. Die levenskracht inspireert mij, ook ik heb een hang naar het leven en ben nog lang niet van plan er tussen uit te knippen."

Ook bejubelt Klaas de biodiversiteit van wilgen: zo zitten er graag steenuilen in de holtes, maar ook marters, vleermuizen en insecten vertoeven er graag en maken er hun nest. Onderzoek wijst uit dat een wilg wel 450 soorten insecten kan herbergen, terwijl een exoot als de Amerikaanse eik nauwelijks wordt benut door insecten.

Wilgenkatjes zijn in de vroege lente de voortplantingsorganen. Ze hebben een zachte structuur die heerlijk voelt als je ze aait. Elk katje bestaat uit vele bloempjes die één van de eerste stuifmeelleveranciers voor de hommels en (honing)bijen zijn. Ze bevatten eiwitrijk voedsel voor de larven. Sommige vogels eten de bloemknoppen ook.

De takken, de zogenaamde wilgentenen, zijn door hun buigzaamheid goed bruikbaar om te vlechten tot een scherm of heg. In de waterbouw worden gevlochten maten horizontaal gebruikt als zinkstukken bij funderingen. En Klaas somt nog meer voorbeelden op van toepassingen: manden, gereedschapsstelen, klompen en zelfs in de leerlooierij werden wilgentakken gebruikt. Klaas kan dan ook maar eigenlijk één conclusie trekken aan het eind van ons gesprek: "Eigenlijk kan niemand in Nederland om de wilg heen!"

Die gulzige slimmerd

AUTEUR: MARY DE JONG. FOTO'S: PEXELS

Het begint al aardig te schemeren, als ik in mijn kleine lichtblauwe Altootje de stad uit rijd. Na een paar kilometer rijd ik de dijk op, de Ooijpolder in. Een verlaten dijk, nauwelijks meer een fietser, auto of motor te zien. Ik zet de auto in de berm. En wacht... Heel ver weg zwelt het aan, hun kenmerkende geluid. Van links, nee, van rechts, of toch van achteren. Ik kijk om me heen. Ze komen van alle kanten! In groepjes van 6. In groepen van wel 30. Gakkend komen ze laagvliegend over me heen. Honderden! Ik voel me klein worden...

Dat was in 1998. Nu, in november 2024, kijken we weer verwonderd naar V-vormen in de Gelderse lucht. Elk jaar hetzelfde, elk jaar weer bijzonder. Kolganzen, rietganzen en ongetwijfeld grauwe ganzen. De grauwe is de grootste én de gewoonste van allemaal. En zoals Koos Zomer ooit zei: 'Je kunt naar een dier kijken omdat het bijzonder is, maar het is eerder zo dat een dier bijzonder wordt doordat je er naar gaat kijken. Elk dier'.

Slim

Ik dacht bijvoorbeeld dat de grauwe gans een beetje een 'domme gans' was. Welk beest accepteert immers hetgeen je als eerste in je leventje ziet, direct, vol overgave, als je moeder? Ook als dit een ezel of een grasmaaier is. Of een onderzoekende Homo Sapiens. Maar deze grote vogel blijkt een slimmerd te zijn. Een onderzoek waarin de vogels dingen op volgorde moesten zetten voor een beloning, was voor hen 'een eitje'. En na een jaar bleken ze de volgorde nog steeds te weten!

Gras is hier groener

Als je deze gans ziet, vraag je je af hoe dit lompe lijf van de grond af kan komen. Dat kost wat moeite, maar de vleugels met een spanwijdte van wel 1.80m doen hun werk. En natuurlijk een sterke motor die veel gras nodig heeft. Héél véél gras. Ons intensief beheerde eiwitrijke vlakke grasland mét veel water is een walhalla voor deze ganzen. Op wintervakantie naar Spanje hoeft voor hen daarom niet meer. Ze blijven lekker hier met nog zo'n 600.000 soortgenoten uit Scandinavië erbij. Drukke boel dus, maarja ook een beetje onze eigen schuld?

Prinsensstel

Niet alle ganzen krijgen kleintjes. Op elk broedend paar zouden er drie niet broedende stellen zijn. Te jong, geen territorium of het nest is verstoord. Mogelijk zijn vooral deze stellen actief in de typische ganzencrèche: enkele volwassenen met tientallen kleintjes! Alhoewel ook juist de dominante stellen de crèche kunnen runnen. Zij zorgen dat hun prinsje of prinsesje veilig in het midden van de groep blijft. Geen wonder dat ook deze verwende koters

het huis niet uit te krijgen zijn. In de eerste winter blijven ze sowieso bij hun ouders, maar langer is zeker niet zeldzaam.

Met de bek vol tanden

Maar het zijn niet altijd lieverdjes. Vroeger waren de verwante witte ganzen de kabaalmakende wakers van menig boerenerf. Je rent wel als zo'n knoeperd met de knaloranj snavel wijd open, luid sissend op je af komt! Maar als je het lef hebt om achterom te kijken, zie je iets bijzonders. Een ganzensnavel vol met 'tanden', zelfs op de tong. Perfect om het gras op de noordelijke toendra's kort af te maaien.

Als wij onze graslanden iets gevarieerder maken, dan blijven de ganzen vanzelf trekken tussen Scandinavië, Nederland en Spanje, zou je denken. En kan ik nog jaren blijven genieten! En jij ook...

Meer weten over onze verschillende winterganzen?

Download het gratis boekje Tour de Gans op www.vogelbescherming.nl

Bronnen

Ganzen horen bij Nederland – www.staatsbosbeheer.nl

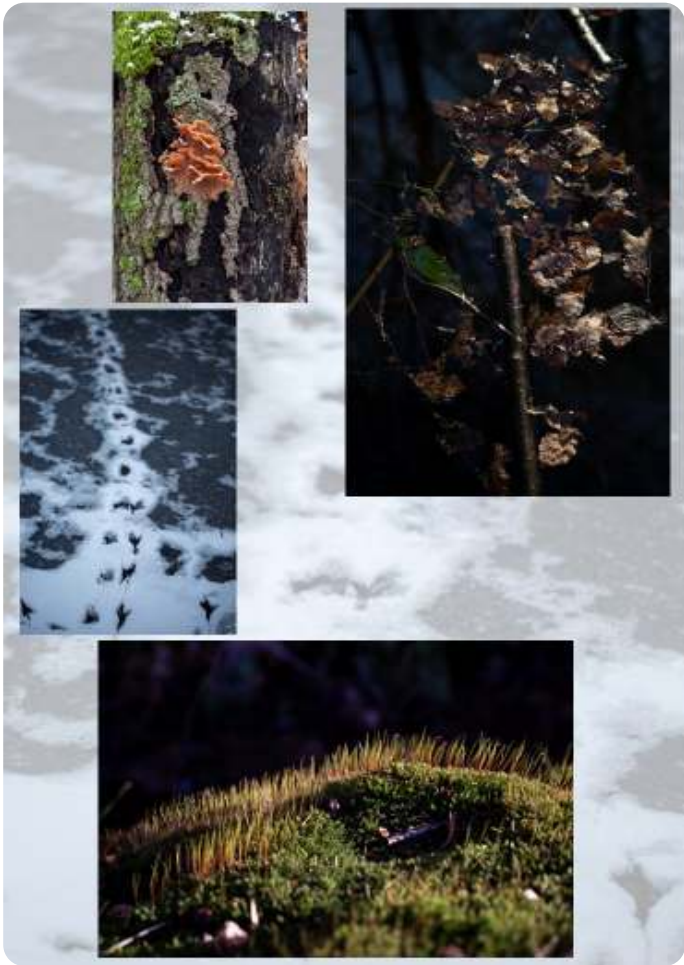
Vijftig tinten bruin, herkenning van winterse ganzen – www.vogelbescherming.nl

Acht dingen die je moet weten over de grauwe gans – www.visdief.nl

Tekst en foto's: Edith Gerritsma

Gouden licht, zilveren bomen,
Staalblauwe winterse luchten,
Een roodborst boven een vers laagje sneeuw
Knoppen staan alweer klaar om te ontbotten in de lente.

Natuur als therapie

AUTEUR EN FOTO'S: EDITH GERRITSMa

Tijdens de Landelijke Natuurwerkdag op 2 november jl. waren zo'n 40 mensen volop aan het snoeien in het Renkums beekdal op Landgoed Oranje Nassau's Oord (O & O). Een strook in het beekdal was helemaal dichtgegroeid, niet fijn voor herten en andere dieren: het verspert de doorgang voor hen.

Bij het verzamelpunt bij de werkschuur aan Kortenburg in Renkum/Wageningen werd eerst een korte uitleg gegeven over de werkzaamheden. Daarna werden handschoenen en gereedschap uitgedeeld en ging men in groepen aan de slag. Met zagen en kniptangen ging jong en oud enthousiast aan het werk. De grotere bomen mochten blijven staan, vooral jonge wilgenboompjes en elzen moesten er aan geloven, evenals bramenstruiken. De takken werden netjes op stapels gelegd en op het einde van de ochtend weer in bundels plat teruggelegd.

Rob van Beek, de coördinator van de vrijwilligersgroep van O & O legt uit waarom ze dat doen: "We willen de bossen verbinden met de uiterwaarden zodat de migratie van zoogdieren mogelijk blijft. De ontstane open strook wordt deels weer opgevuld met de bundels takken. Deze takkenrillen zijn ideaal voor reptielen, vogels, muizen en insecten zoals mieren."

De Natuurwerkdag werd georganiseerd door de vrijwilligersgroepen van landschapsbeheer Zuidwest Veluwe en de landgoedvrijwilligers van Oranje Nassau's Oord, samen met Mooi Wageningen. Ook mensen uit de buurt kwamen helpen, evenals twee bewoners van het AZC Wageningen.

Modou uit Gambia was één van hen: "Het is heerlijk om buiten te werken en meteen resultaat te zien van je inspanningen."

Eén van de jongste deelnemers was een jongen van negen jaar die bij de Bosvrienden van het IVN zit. Samen met zijn ouders en zusje leefde hij zich helemaal uit. "Ik ben de sterkste van de klas, dus ik kan goed dikke takken snoeien. Ik vind het echt heel leuk werk."

Na afloop hadden de vrijwilligers eer van hun werk: het landschap toonde weer een mooi zicht: de verbindingzone tussen het landgoedbos en de uiterwaarden was hersteld. Hierdoor is het beekdal weer aantrekkelijk voor zoogdieren, insecten, vogels en flora, zoals orchideeën. Rob van Beek was aan het eind van de ochtend dan ook een tevreden man. Hij is al ruim 45 jaar actief in de natuur van Oosterbeek en Renkum. "Voor mij is fysiek werk de beste ontspanning. Een ander gaat naar de sportschool, ik ga het bos in. Voor mij is het bijna therapeutisch hier te zijn."

Fris hoofd met een warm hart

AUTEUR EN FOTO'S: MARY DE JONG

“Deze groep laat ik nooit schieten!” Frits kijkt me met grote ogen aan, alsof alleen de gedachte hem al schrik aanjaagt. Samen met de anderen staan we op een smal pad langs de beek. Charley vertelt ons daar over een vroeger gevalletje ‘Rijdende Rechter’. Een eigenaar van een watermolen kreeg te veel water in zijn hoger gelegen beek. Dat werd niet gepikt door de eigenaar van de onderste beek. Met nu een al eeuwen bestaande overloop tussen de beken als gevolg. Netjes opgelost. Voordat we het beekdal inliepen, zaten we rond de grote tafels in het Mussennest van de Stichting Renkums Beekdal. Luisterend naar het enthousiaste verhaal van Paul over het ontstaan van het beekdal. We, dat zijn huisgenoten en vrijwilligers van Odensehuis Doorwerth en IVN Zuidwest Veluwezoom. Samen zijn we de Natuurgroep Odensehuis voor mensen met dementie, hun naaste of die om andere redenen bij dit Odensehuis betrokken zijn.

Zonder Peer dit keer. En die baalt daarvan, vertelt hij me. Want bij de middag over de paddenstoelen kon hij er ook al niet bij zijn. In zijn gezellige appartement kijken we samen tussen de boomkruinen door. In een golvende vlucht komt een specht voorbij. “Veel verstand van natuur heb ik niet. Maar ik geniet er echt van. En ik wil er heel graag meer van weten.” Daarom is Vroege Vogels een van zijn favoriete programma’s. De keren dat hij wel bij de maandelijkse Natuurgroep was, heeft hij genoten. Van het gezelschap, van het buiten zijn en van alle enthousiaste verhalen door de natuurgidsen. “Het is belangrijk dat je brein geprikkeld wordt, ook als je net als ik boven de 80 bent”, aldus Peer.

Hoofd, hart, handen en buik oftewel kennis, voelen, doen én iets lekkers erbij. Natuuractiviteiten, specifiek voor en door ouderen, die naast voelen en doen óók gericht zijn op kennis, zijn nog geen gemeengoed. Terwijl dat juist de beleving compleet kan maken. Binnen de Natuurgroep zoeken we deze balans ook. Elke maand hebben we een ander thema. Geschiedenis van het beekdal, paddenstoelen,

len, waterbeestjes, appels in de boomgaard kwamen al aan bod.

Samen met het Odensehuis is het ons gelukt om deze mooie bijeenkomsten neer te zetten. Voor 2025 hebben we nog veel meer moois op het programma. Vogels, vlinders, wild. Als we er zelf niet genoeg van weten, zoals fossielen, vragen we een specialist. Andere plekken, buiten het Renkums beekdal, is ook een optie. Ook weer kei-interessant! De dag is wel veranderd: vanaf februari naar elke vierde dinsdag van de maand. In januari vertellen we in het Odensehuis in Doorwerth zelf over de Natuurgroep. Hopend op nog meer enthousiastelingen voor een fris hoofd en een warm hart.

Wil je meer informatie over de Natuurgroep Odensehuis Doorwerth? Als vrijwilliger (ook eenmalig als ‘specialist’): bel of mail met Mary de Jong, 06-40954637 of mary-de-jong@hotmail.com. Als deelnemer vanuit Odensehuis Doorwerth: mail naar Susan Cleveringa, susan.cleveringa@odensehuisdoorwerth.nl

Charley, bedankt!

Jaren geleden klampte Charley me aan: “Laten we meer doen voor natuurliefhebbers met dementie! En daarmee NU starten op Alzheimerdag!” “Oké, maar met wie dan? Hoe dan? Waar dan?”, komt gelijk in mijn hoofd. “Komt goed!”, reageert hij. Dit is Charley Erkens ten voeten uit. Een hoofd en mond vol met enthousiaste ideeën. Altijd denkend in mogelijkheden en gelovend in mensen. Ook als we psychische problemen of dementie hebben. Initiatiefnemer, inspirator en begeleider van Natuurgroep Odensehuis. Charley, jij hebt het neergezet. Nu op naar jouw leven ‘zonder agenda’. Wij gaan met de groep verder en weten je te vinden bij vragen. Bedankt, namens Paul, Riek, Lies, Annet, Susan, Albert, alle blijde deelnemers van Natuurgroep Odensehuis en IVN Zuidwest Veluwezoom!

Voor en na

AUTEUR EN FOTO'S: HERMIEN MIJNEN

De Jufferswaard in Renkum is een schitterend uiterwaardengebied en eigendom van Staatsbosbeheer (SBB). Sinds afgelopen jaar wordt SBB bij het onderhoud geholpen door een IVN-werkgroep. Hun inzet is vooral gericht op het openhouden van een aantal mooie zichtlijnen en het zichtbaar houden van historische elementen.

Wat hebben we tot nu toe gedaan?

De afgelopen weken heeft de werkgroep vooral hard gewerkt aan het weer zichtbaar maken van de restanten van de steenfabriek. Met resultaat. Kijk maar eens op de onderstaande foto's. De garage van de stoomlocomotief is vrijgemaakt van vooral brandnetels en bramen. De eer hiervoor is ook aan softwarebedrijf Exact, dat een dag kwam helpen.

Wanneer werken wij?

De IVN-werkgroep Jufferswaard werkt om de andere vrijdagochtend. Dan wordt er volop genoten van de natuur en wat er zoal tevoorschijn komt. Op dit moment zijn er per ochtend zo'n vijf mensen aan het werk, een aantal extra deelnemers is welkom.

Nieuwsgierig geworden?

Wil je meer weten of meedoen, neem dan contact op met de coördinator van de IVN-werkgroep Hermien Mijnen, hermien.mijnen@outlook.com.

Meer weten over de Jufferswaard

Bezoek de foto-expositie 'Van Steenfabriek tot natuurgebied' in het Informatiecentrum Renkums Beekdal. U kunt van dichtbij foto's bekijken van Karel Noy, Evert Overeem, Hans Groot Kormelink en ook historische foto's. Er zijn prachtige natuurfoto's, maar ook foto's die de cultuurhistorie laten zien. De foto-expositie is nog te zien tot 28 februari 2025 tijdens de openingstijden van het informatiecentrum.

Een andere mogelijkheid om meer over de Jufferswaard te weten te komen is het gebied te verkennen met behulp van de Pilo Podwalk. Kijk op <https://izi.travel/nl/-b685-pilo-podwalk/nl> of via QR-codes bij de toegangshekken.

De e-Zuidwester

De IVN-afdeling Zuidwest Veluwezoom kent naast de Zuidwester ook de onregelmatig verschijnende digitale nieuwsbrief de e-Zuidwester. Om te zorgen dat de nieuwsbrief niet in je SPAM-box terecht komt: neem het adres webmaster.zuidwest.veluwezoom@ivn.nl op in je adressenlijst van je mailprogramma.

Natuurweetjes en informatie over onze omgeving en info die niet meer in de Zuidwester past, worden in de nieuwsbrief opgenomen. Soms is het informatie van andere organisaties. Daar vermelden we de link naar het betreffende artikel.

De nieuwsbrief is gratis.

Stuur een mailtje naar webmaster.zuidwest.veluwezoom@ivn.nl om op de verzendlijst te komen.

Beter één vogel in de wintertuin dan

AUTEUR EN FOTO'S: MARIA VAN KEMPEN

Vogels voeren kun je het hele jaar door, maar in de winter is de motivatie om dat te doen groter. Omdat er geen bladeren aan de bomen zitten, zie je vogels beter en er komen meer soorten in de tuin. Ik vroeg me af of onze tuin, die ingericht is om in de zomer insecten te lokken, ook geschikt is om 's winters vogels te lokken.

De vogels bijvoeren is een mogelijkheid om meer vogels in je tuin te krijgen. Maar belangrijker: je helpt ze echt. Kleine vogeltjes kunnen in één koude nacht 10% van hun lichaamsgewicht verliezen. In zo'n korte tijd gewicht verliezen zouden sommige mensen voor zichzelf misschien wel willen, maar voor vogels is het ellende. Een goede reden dus om bij te voeren. Vogels komen in de winter af op zaden, vetbollen en pinda's. En als het niet te hard vriest, is een bakje water ook zinvol, maar nooit met zout of suiker.

Maar hoe zit het met onze tuin? In de zomer zijn er bloemen, maar in de herfst wordt het bruiner en grijzer. Geen feest meer voor het oog. Advies is om afgevallen bladeren

in de tuin te laten liggen. Vogels zoeken tussen bladeren naar insecten en regenwormen. Die bladeren zijn wel goed voor onze 'klapzand'-bodem.

Uitgebloeide bloemen moeten blijven staan. Vanaf augustus staan de kaardenbollen als bruine, lange staken, bedoeld om later putters te lokken. Sommige zaden van de kaardenbol waren in de herfst al in de moederplant uitgelopen. Levendbarend geworden door de regen? Hebben putters daar nog wel zin in?

De zonnebloemen zijn hoog en dor met gebogen bruine koppen. Eén hart was eind oktober al volledig leeg, geen zaden meer te bekennen. Ik heb niet gezien welke knoeipot dat heeft gedaan. Een knoeipot, dat is zeker, want er liggen overal zonnepitten op het pad. Ik kan natuurlijk denken dat het een goudhaantje was, maar een muis, toch wat minder spectaculair, zou ook kunnen.

Zo wachten in onze tuin nog meer planten op wintergasten. Bijvoorbeeld uitgebloeid slangenkruid, nu een grijze, sombere, dorre plant. Misschien komt er deze winter een prachtig vogeltje op zitten op zoek naar in de stengels verscholen zweefvliegen of andere overblijvende insecten.

Op de scheiding met de burens staat kardinaalsmuts, die draagt mooie rode vruchten in de vorm van een vierdelige roze met rode hoed. Vogels kunnen ervan eten. (Voor mensen is de hoed giftig.) En dan de teunisbloem, die als je niet streng wiedt, ineens overal in de tuin staat. 's Zomer is hij goed voor nachtvlinders. En 's winters eten vogels van de vruchten, hoewel dat nog de vraag is bij ons. Ze schijnen een voorkeur te hebben voor de kleine en middelste teunisbloem en in onze tuin staat grote teunisbloem.

Het is voor mij niet altijd makkelijk om al die tekenen van vergankelijkheid, zo lang te laten staan in de hoop dat er een groenling, sijsje, goudhaantje, goudvink of putter op afkomt. Voor mij de toppers. De gewone vogeltjes, zoals de pimpel- en koolmees, roodborst, mus, vink, merel, houtduiven en soms de boomklever, komen al voor zaden uit de winkel en kaaskorstjes. Met hun bezoek ben ik ook blij.

Dan zijn er nog 'middenklassers' die je dag beter maken als je ze ziet. Bijvoorbeeld bonte specht, winterkoninkje en boomkruiper. Als het erg koud is, zie je in de tuin ook vogels die er normaal niet zijn zoals kramsvogel en koperwiek. Hoewel blij met het bezoek van de gewone vogeltjes, hoop ik deze winter een paar toppers in onze tuin te zien.

Putter en goudhaan

De putter komt oorspronkelijk voor langs de zonnige randen van vochtige loofbossen. Je kunt ze echter steeds vaker aantreffen in boomgaarden en parken. Het is belangrijk dat er een rijke vegetatie is met veel composieten (distels, paardenbloemen).

Het goudhaantje vind je in naaldbossen met larken en sparren. In de broedtijd zie je ze niet vaak. Ze leven namelijk vooral in de toppen van naaldbomen. Maar in de trektijd, als ze met duizenden in ons land neerstrijken, zijn ze zo met voedsel zoeken bezig dat je ze soms bijna aan kunt raken.

Foto's: Rob Wurster. **Informatie:** Vogelbescherming

Klimmen en springen in de Rosandepolder

Op **2 en 16 november** werd er weer hard gewerkt in de Rosandepolder in Oosterbeek. Onder begeleiding van leden van de IVN-werkgroep Landschapsonderhoud werden in het kader van de Landelijke Natuurwerkdag knotwilgen gesnoeid. Zaterdag de 16e november was ook een groot deel van de scouts van de Lincoln groep uit Arnhem (Zypendaalseweg) aan het werk.

Van klein tot groot klommen de jongens in de bomen om takken af te zagen of te knippen. Weer andere kinderen sleepten de takken vervolgens naar de container verderop, die onder toezicht van één scout behendig werd volgestapeld en volgestampt. Het was een prachtig gezicht hoe iedereen de handen uit de mouwen stak. Vaak waren de kinderen berentrots als het ze lukte een tak door te zagen! Ook wandelaars gaven de kinderen complimenten en spraken hun waardering uit voor de werkzaamheden!

Tekst en foto: Edith Gerritsma

Samuel Voorhoeve

AUTEUR: RUUD SCHAAFSMA

Samuel Voorhoeve (1880–1948) was een visionair op het Oosterbeekse landschap. Dit blijkt uit zijn landschapsonwerpen en zijn brieven, hij was een voorvechter voor het behoud van het ‘natuurlijke landschapsschoon’. Deze visie komt tot uiting in zijn 210 park- en tuinontwerpen en vooral in zijn plannen voor de Wederopbouw van Oosterbeek vlak na de Tweede Wereldoorlog.

Veelvuldig klom hij in de pen als er in zijn ogen ondeskundig werd omgegaan met landschapsschoon, hij was een gedreven criticus. Een luis in de pels, vooral voor zijn latere werkgever, de gemeente Renkum.

Bij zijn ontwerpen op de steile rand van de stuwwal in Oosterbeek en Doorwerth was de hoogtekaart zijn uitgangspunt, met veel doorkijkjes naar de Rijnvallei. Vooral uit zijn woonomgeving Oosterbeek putte hij zijn hartstochtelijke inspiratie.

We mogen hem wel dankbaar zijn, want zonder Voorhoeve hadden de Oosterbeekse landschapsparken er héél anders uitgezien. Vooral in de dertiger en veertiger jaren waren er vergaande plannen om villawijken aan te leggen in de Valkeniersbossen, Bato's Wijk, Bilderberg, Sonnenberg.

Deze invloedrijke tuinarchitect is het waard om over te schrijven. De teksten zijn nu in september 2024 klaar om door de redactie gelezen te worden. Vervolgens ga ik het beeldmateriaal toevoegen en er een mooi lezenswaardig boek van maken. Graag hou ik u op de hoogte van de status van het boek.

Belangstelling?

Blijf op de hoogte over het verwachte boek. Aanmelden per e-mail ruud.schaafsma@gmail.com.

Podcast

Voor wie van het luisteren naar een podcast houdt. Typ bij de website van <https://www.podcast.nl/> bij het zoekregeltje ‘natuur’ in en je krijgt allerlei leuke podcasts bijvoorbeeld over nieuwe natuur, een interview met de natuurfilosoof Matthijs Schouten en over ‘leven’ in de natuur van een groepje IVN-dames.

Etienne Corten overleden

Op 10 november jl. is Etienne Corten overleden.

Sinds 2000 werkte Etienne mee in de IVN-werkgroep Beken en sprengen in het Renkums beekdal. Etienne is vaak mee gegaan op de jaarlijkse werkweek naar Kokorinsko in Tsjechië, waar we onder andere riet maaiden. Op de terugweg naar huis gingen er altijd door hem gevonden lokale planten mee terug.

Hij was een natuurliefhebber met veel kennis, vooral van planten. Spraakzaam was hij niet, totdat je hem vroeg wat te vertellen over de onbekende plant die we zagen. Dan bleek bijvoorbeeld waterkers fonteinkruid te zijn. Deze kennis gebruikte hij soms om een mooi gebied te beschermen door er een bijzondere plant stiekem te poten! Maar de bekenwerkgroep was er één van een lange rij natuurwerkgroepen waar hij aan deelnam. Ook in de werkgroepen Landschapsonderhoud, de Duizendknoopbrigade, de bekenwerkgroep in het Heelsums beekdal, in park Bato's Wijk, op de begraafplaatsen Fangmanweg en Doorwerth. In natuurpark De Zomp was Etienne de lopende encyclopedie.

Excursies en etentjes van de werkgroepen, uitnodigingen om te komen eten sloeg hij nooit over. Hier genoot hij van de gezelligheid en aandacht. In de herfst zocht hij paddestoelen, eekhoortjesbrood kon hij feilloos vinden. De eetbare paddenstoelen bakte hij thuis op.

Daarnaast zorgde hij zelf ook voor gezelligheid. Rond zijn verjaardag nam hij altijd gebak mee naar de werkgroepen. Etienne was een bijzonder mens, en dat was hij!

Ruud Schaafsma

Activiteitenprogramma januari t/m april 2025

Informatie

Vogelwerkgroep: Els Roode, tel. 0317 – 31 82 12, els.frank@planet.nl.

Werkgroep Beken en sprengen: Ruud Schaafsma, tel. 0317 – 31 51 17, ruud.schaafsma@gmail.com of Gerrit Brouwer, tel. 0317 – 35 15 45, gerrit.brouwer@gmail.com.

Werkgroep Landschapsonderhoud: Albert Smit, 06 – 53 65 89 50, smit.albert52@gmail.com of Thijs van der Velten, 06 – 23 11 80 23, mjm.vandervelden@kpnplanet.nl.

Werkgroep Jufferswaard, Hermien Mijnen, 06 – 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com.

JANUARI

4 januari 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

10 januari 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

18 januari 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

18 januari 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

24 januari 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

25/26 januari 2025: Vogelwerkgroep. Ganzentocht langs Veluwerandmeren of IJssel of Waal.

FEBRUARI

1 februari 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

1 februari 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten langs de Leiigraaf bij het Kerkpad en de Veerweg (voor de liefhebbers na afloop broodjes en uiensoep).

7 februari 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

15 februari 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Heide schonen Z-W en N-O langs de spoorbaan Utrecht – Arnhem. Verzamelen: Hoek Parallelweg / Telefoonweg te Wolfheze.

15 februari 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

21 februari 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

22 februari 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal nabij de manege. Verzamelen: Koninginnelaan bij stal Klein Vosdal te Heelsum.

MAART

1 maart 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

1 maart 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in de Jufferswaard te Heelsum. Verzamelen: toegang de Noordberg; bij tunnel Fonteinallée / Rijksweg N225.

7 maart 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

15 maart 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

15 maart 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Heide schonen Z-W én N-O langs de spoorbaan Utrecht – Arnhem. Verzamelen: Hoek Parallelweg / Telefoonweg te Wolfheze.

22 maart 2025: Landelijke Opschoondag: uiterwaarden-schoonmaak met enkele leden van de werkgroep en zwerfafvalruimers uit de hele gemeente Renkum.

29 maart 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

29 maart 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Onderhoud op de Hemelse berg / Pietersberg. – Parkeerplaats hoek Sandersweg / Pietersbergseweg te Oosterbeek.

29/30 maart 2025: Vogelwerkgroep. Broedvogels Wageningse Bovenpolder of Maasduinen of Planken Wambuis.

APRIL

5 april 2025: werkgroep Beken en sprengen. Excursie naar een andere beek en/of watermolen in Nederland.

12 april 2025: werkgroep Landschapsonderhoud. Viering 40-jarig jubileum van de werkgroep (nader te bepalen).

24/25 april 2025: Vogelwerkgroep. Weide- en moerasvogels in Tienhoven of Lingezen of Binnenveld. Dit kan een fietsexcursie worden.

Foto: Maria van Kempen

Beleef de natuur

